

ΦΡΙΝΤΡΙΧ Ντύρενματ είναι σήμερα μια κορυφή στον Κόσμο του Θεάτρου. Είναι ένας από τους δραματουργούς, που τα έργα τους βρίσκονται συνέχεια στις θεατρικές σκηνές. Πριν δυο χρόνια το κοινό μας χάρηκε την «Επίσκεψη της Γηραιάς Κυρίας» το έργο που καθιέρωσε διεθνώς το Ντύρενματ, σε παράσταση του ΘΟΚ. Περιμέναμε τότε τον μεγάλο Ελβετό συγγραφέα, έγιναν κι οι σχετικές διευθετήσεις με την Ελβετική Πρεσβεία για την συνάντησή του με τους πνευματικούς μας ανθρώπους, την τελευταία στιγμή όμως μας ειδοποίησε ότι δεν θα μπορούσε νάρθει. Ο ίδιος βρισκόταν προς το τέλος κάποιας καινούργιας του δουλειάς κι η γυναίκα του θα πήγαινε στο Μόναχο για μια ταινία που γύριζε. Πρόσφατα ανακαλύψαμε πως πολύ δύσκολα ταξιδεύει.

Ο Φρίντριχ Ντύρενματ στο κέντρο με τον Π. Παιονίδη και τον Ελβετό δημοσιογράφο Ρενέ Λεχλαϊφέφ.

ΦΡΙΝΤΡΙΧ ΝΤΥΡΕΝΜΑΤ

«Η μεγάλη μάχη είναι ενάντια στην παραφροσύνη»

Το σπίτι του, σε μια κατακόρυφη, πευκοφότυτη πλαγιά πάνω από την λίμνη του Νιουσιατέλ φαίνεται να ασκεί τέτοια μαγεία απάνω του που δύσκολα το αποχωρίζεται. Ζει εκεί από 40 σχεδόν χρόνια, από το 1952, και έριξε ρίζες μαζί του. Σε επίπεδα το σπίτι επιτρέπει την είσοδο από ένα μονάχα σημείο, από ψηλά. Απ' εκεί κατεβαίνει αμέσως με σκαλιά σ' ένα ευρύχωρο σαλόνι, που ανοίγει σε βεράντα με θέα την λίμνη. Το σαλόνι, χωρισμένο στα δυο έχει στην μια πλευρά του το γραφείο της γραμματέας του και στο άλλο βιβλιοθήκες. Τριγύρω, παντού, πίνακες με μεγάλα ονόματα, που δεν τους χортаίνεις.

λάτρης του, ταυτόχρονα όμως ανοίγουμε τη μεγάλη παρένθεση των σημερινών προβλημάτων, της ημικατοχής, της καταστροφής της πολιτιστικής κληρονομιάς, του τείχους του διαχωρισμού, που συνιστά ντροπή για την Ευρώπη, όπου όλα συγκλίνουν προς το ένα, κοινό, σπίτι.

Η συζήτηση με ισχυρές πνευματικές προσωπικότητες σχεδόν ποτέ δεν ακολουθεί προκαθορισμένα σχήματα. Γρήγορα ανακαλύπτεις πως ο συνομιλητής σου κινείται σε μια άλλη σφαίρα, πως μετρά μ' ένα δικό του τρόπο το καθέτι.

Στην παρατήρησή μας για την πορεία προς τον ενιαίο κόσμο ο Ντύρενματ αντέδρασε αμέσως και μ' ένα νεύρο που δεν το είχαμε διακρίνει από την αρχή.

Ο Κόσμος είναι ~~δεν~~ λέει πολύ πιο περιπλοκος! Υπάρχει ο τρίτος κόσμος! Και η Κύπρος βρίσκεται στο σύνορο ενός άλλου πολιτισμού. Ενώ ο Ευρωπαϊκός πολιτισμός αναπτύσσεται δυναμικά στηριγμένος ~~πάνω~~ στον διαφωτισμό πλάι του ακολουθεί μια άλλη πορεία το Ισλάμ με τον φουνταμεταλισμό του που το σπρώχνει προς τις θρησκευτικές του ρίζες. Κυτάξτε την ιστορία με τον Ρασί, τονίζεις. Πόσο διαφορετικές οι προσεγγίσεις! Δεν κρίνει, δεν επικρίνει ο Ντύρενματ, απλώς κάνει διαπιστώσεις, εκτιμήσεις σαν ένα ανατόμος.

Ο κόσμος, συνεχίζει είναι γεμάτος με προβλήματα, πάμπολλα προβλήματα, άλλα γεννήθηκαν μετά τον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο άλλα γεννιούνται τώρα, όπως τα προβλήματα στην Βαλτική λ.χ. και το θέμα είναι ότι κάποια προβλήματα στην πορεία τους μετεξελίσσονται σε κάτι άλλο. Το θέμα είναι ότι οι προβολείς της δημοσιότητας φωτίζουν εκείνα τα προβλήματα όπου τα οικονομικά συμφέροντα είναι πιο έντονα. Κυτάξτε τώρα τον φόρο-βόμυ γύρω από το Κουβέιτ.

Στην Κύπρο εύχεται οπωσδήποτε να εξασφαλίσει την πλήρη της ανεξαρτησία. Καμιά φορά όμως προσθέτει τα προβλήματα που δεν λύνονται γεννούν την πορεία τους άλλα προβλήματα. Υπάρχουν δυνάμεις που σπρώχνουν προς διάφορες κατευθύνσεις. Και, στην Κύπρο, απ' ότι ξέρεις ~~αυτό~~ ^{είναι} η αντίληψή του είναι σαφής: βλέπει τον σημερινό κόσμο σε μια μεγάλη ρευστότητα. Επαναλαμβάνει τη μεγάλη σπουδαιότητα των προβλημάτων που πηγάζουν από τον Τρίτο Κόσμο: την πείνα, την πληθυσμιακή έκρηξη, θα φτάσουμε λέει, τα δέκα δισεκατομμύρια-την οικολογική καταστροφή.

Κι αμέσως μετά μεταπηδά σ' ένα δικό του χώρο.

Στην εποχή μας υπάρχει μια φαλίδα μεταξύ της επιστημονικής εξέλιξης και της πνευματικής. Και ο δημιουργός προσπαθεί να γεφυρώσει αυτά τα δυο ρεύματα. Πέρα απ' αυτό ο στοχαστής προσπαθεί να αποδείξει την ορθότητα των μεγάλων ανακαλύψεων. Στην αρχαιότητα οι φιλόσοφοι έβγαιναν μέσα από τις φυσικές επιστήμες. Αν το έργο του Καντ στόχευε στο ν' αποδείξει την ορθότητα των ανακαλύψεων του Νεύτωνα το έργο των σημερινών στοχαστών, είναι ν' αποδείξουν την ορθότητα των ανακαλύψεων του Αϊνστάϊν! Αγγίζει μεγάλα θέματα.

Λέμε πως σαν ιδέα και σύλληψη ~~όλ'~~ αυτά είναι καταπληκτικά πως μετουσιώνονται όμως σε έργα τέχνης. Συγκεκριμένα τι ετοιμάζει τώρα για το θέατρο που περιμένει κάτι καινούργιο δικό του. Δεν γράφει πια θέατρο, μας λέει. Μετά τα 70 λέει ~~δεν~~ γράφεται θέατρο. Αυτό θα το κάνουν οι πιο νέοι (Φιλομετρώντας αργότερα μια Εγκυκλοπαίδεια αναναλύσαμε πως τα 70 θα τα κλείσει το 1991).

Ο Ντύρενματ όμως δεν είναι μονάχα ένας μεγάλος θεατρικός συγγραφέας. Την ίδια σχεδόν περίοδο που έγραφε τον «Ρωμόλο τον Μέγα» (1948) και την «Επίσκεψη της Γηραιάς Κυρίας» (1956) έγραφε και μυθιστορήματα, άρθρα, δοκίμια, συνεργάστηκε στενά με το ραδιόφωνο. Η πένα του δηλαδή επεκτείνεται σε μια μεγάλη διαπασών.

Βγαίνουμε στην Βεράντα. Αντίκριστα πόδια μας η λίμνη στραφαλιζει κάτω από τον καυτό αυγουσιότικο ήλιο κι ένα μεσογειακό καταγάλανο ουρανό. Η απότομη πλαγιά βοήθησε τον αρχιτέκτονα να φτιάξει κάτι σαν κρεμαστούς κήπους. Του λέμε πως το τοπίο με την λίμνη, έτσι όπως είναι λουσμένο στον ήλιο, είναι πολύ ελληνικό. Μας λέει πως πρόσφατα ήταν στην Βέρνη για συναυλία ο Μ. Θεοδωράκης και συναντήθηκαν. Η γυναίκα του είχε φτιάξει παιδιότερα μιά ταινία για τον Μίκη. Δεν αρέσει να ταξιδεύω, μας κάνει, απαντώντας ίσως και στην επιθυμία μας να τον δούμε στην Κύπρο.

Του δίνουμε ένα λεύκωμα πούχαμε μαζί μας με φωτογραφίες από εκκλησίες, εικόνες, αρχαία θέατρα που καταστρέφονται. Το φυλλομετρά, σταματά για λίγο στις εικόνες.

Ο μεγάλος αγώνας σχολιάζε, είναι ο αγώνας ενάντια στην παραφροσύνη! ^{Αναφέρεται στην εικόνα του ελβετού} Στην επιστροφή στο τρένο μιλήσαμε πολύ με τον Ελβετό φίλο μας για τον Ντύρενματ. Εξ' άλλου ήταν και ο μεταφραστής. Ο Ντύρενματ αν και καταλάμβανε τ' αγγλικά προ-

τιμούσε να μιλά μέσω μεταφραστή.

Υπάρχει, μας εξηγά ο φίλος μας μια ιδιομορφία στον τρόπο σκέψης του Ντύρενματ και πρέπει να την καταλάβετε. Δεν παίρνει θέση, δεν εμπλέκεται σε πολιτικές φύσης σκοπιμότητες. Χρησιμοποιεί στην κουβέντα του φιλοσοφικούς όρους. Χρησιμοποίησε λ.χ. σε διάφορες περιπτώσεις τον όρο διαφωτισμός με τις καταβολές του στην αρχαιοελληνική φιλοσοφία σ' αντιπαράθεση προς τον φουνταμεταλισμό του Ισλάμ. Στην κουβέντα του Ντύρενματ δεν υπάρχουν οι λέξεις πρέπει, καθήκον, δεν προσφέρει συνταγές.

Κι όμως απαντάμε εμείς μίλησε για το μέγαλο αγώνα ενάντια στην παραφροσύνη, που σημαίνει πως όσο απολιτικός και να θέλει νάνας ένας πνευματικός άνθρωπος του βεληνεκούς ενός Ντύρενματ εξ αντικειμένου είναι αναγκασμένος να πάρει κάποιες θέσεις ενάντι των μεγάλων προβλημάτων. Ολ' αυτά εξάλλου λειτουργούν μ' ένα μυστηριώδη τρόπο που ακολουθεί δικούς του δρόμους στην κάθε περίπτωση.

Σε λίγες μέρες ο Θεοδωράκης θα μας πληροφορούσε πως όταν συναντήθηκε με τον Ντύρενματ του μίλησε για την Δελφική συνάντησή που προγραμματίζεται για την Ανοιξη του 1991 και πως ο Ντύρενματ επέδειξε μεγάλο ενδιαφέρον και ανάλαφρα μάλιστα να μεταφέρει το μήνυμα αυτό και πιο πέρα.

«Κατηγορούν, λέει κάπου ο Ντύρενματ, εμάς τους συγγραφείς πως η τέχνη μας είναι μηδενιστική. Φυσικά σήμερα υπάρχει μια μηδενιστική τέχνη αλλά δεν είναι μηδενιστική κάθε τέχνη που φαίνεται σαν τέτοια. Η σημερινή ανθρωπότητα μοιάζει με σωφέρ. Τρέχει όσο πάει γρηγορότερα, όσο πάει και πιο απρόσχετα μέσα στους δρόμους. Αλλά δεν της αρέσει όταν ο τρομαγμένος συνεπιβάτης της φωνάζει «προσοχή» ή «εδώ είναι πινακίδα οδηγήσεως» ή «πάτα φρένο» ή «πρόσεξε μη πατήσεις το παιδί»... Της αρέσει όταν επαινούν το τοπίο απ' όπου περνά, το ασήμι του ποταμού και τους πυραχτωμένους βράχους πέρα μακριά... Ομως ~~στον~~ σύγχρονος συγγραφέας δεν είναι πια δυνατό με ήσυχη συνείδηση να ψιθυρίζει αυτές τις ιστορίες και να επαινεί το ωραίο τοπίο».

Αναμφίβολα μέσα στις μέρες μας που αναδύονται ολοένα και καινούργια προβλήματα στην επιφάνεια που ζητούν ερμηνεία κι' οι δημιουργοί βλέπουν να μετατοπίζονται συνεχώς τα σύνορα του πνεύματος οι συναντήσεις με καλλιτέχνες του ύψους ενός Ντύρενματ αποκτούν μια ιδιαίτερη αξία και σημασία.

ΠΑΝ. ΠΑΙΟΝΙΔΗΣ
Reizelmens 1990.

Μή ξεχάσετε